

Foregående Dronningborg Amt

VIII. Mariageramt.

Mariageramt eller Mariagerklostersamt grændser mod Norden til Mariagerfiord og Aalborghuusamt; most Østen til Dronningborgamt; mod Sønden deels til samme Amt, og deels til Halsamt; mod Vesten støder dette Amt til Liimfiorden. Dette Amt har fælles Amtmand med Dronningborg- og Silkeborgamter, og hører under den kongelige Amtstue i Randers. Dette Amt har sit Navn af det forud berømte Mariagerkloster; og derfor kaldes ogsaa Amtet udi Matrikelen Mariagerklostersamt. Eftersom Amtet har Mariagerfiord paa den ene Kant, og Liimfiorden paa en anden, saa haves her ypperligt Fiskerie i disse Fiorde af alle Slags Fisk, især ved Hvalpesund. Kalkbrænderiet her i Amtet ved Mariagerfiord er vel bekiendt. Dette Amt indbefatter ikkun et eeneste Herred, som er

Gislumherred.

Gislumherred grændser mod Norden til Sletherred i Aalborgstift; mod Østen til Aars- og Hindstedherreder i Viborgstift; mod Sønden til Rindsherred; og mod Vesten til Liimfiorden. Dette Herred, som i det Geistlige hører under Biskoppen i Viborgstift, bestaaer af femten Landbyekirkesogne, hvilke ere: 1) Strandbyesogn; 2) Biørnsholmsogn; 3) Mallesogn; 4) Farsøesogn; 5) Vognsildsogn; 6) Durupsogn; 7) Steenildsogn; 8) Tistedsogn; 9) Vindrupsogn; 10) Ullitssogn; 11) Føvlumsogn; 12) Rørbeksogn; 13) Grynderupsogn; 14) Louvenssogn; 15) Alstrupsogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn især.

1) **Strandbyesogn** ligger tæt ved Liimfiordens Strand, Kirken er overmaade smuk og ligger for sig selv. Dertil hører: Strandbyegaard, som har tilforn været en adelig Herregaard, men nu er fire Bøndergaarde; Riisgaarde; Vestergryderupbye; Myrhøybye; ved denne Bye og paa Ertbøllebyes Marker opkom i forrige Aarhundrede, i det at to Tyre stangedes tilsammen og opsparkede et stort Hul i Jorden, den store Sandflugt, som udbredte sig over en halv Miil i Længden, og ødelagde de omliggende Byers Marker. Tandrupbye; Kiersgaard; Gunderupgaard, en Herregaard, hvis frie Hovedgaardstaxt er 25 Tdr. 6 Skpr. 1 Alb., Mølleskyld 4 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr., af Lerkenfelds Taxt 2 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 3 Skpr. 1 Alb., Bøndergods 220, Tdr. 2 Skpr. 3 Fkr. 5/6 Alb., Tiender 46 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr.; under Gaardens Taxt hører en skøn Mølle, kadet Trendmølle. Ved Gaarden er en skøn Kilde, kaldet Kapelskilde, som har ypperligt Vand. Tæt ved Landeveien ligger et privilegeret Kroehuus. Vagaard- eller Vadgaardpræstegaard ligger en halv Miil fra Kirken, og er omringet med en Deel Vand og Kiær. Siørup, ere to Gaarde, hvorhos ligge to fiskerige ferske Søer. Dette Præstekald har tilforn været et Sogn for sig selv, men er nu samlet med Biørnsholmsogn og Mallesogn i Sletherred.

2) **Biørnsholmsogn** er det ene Annex til Strandbyesogn, men ligger i Sletherred i Viborgstift, hvor det findes anført ved No. 12.

3) **Mallesogn** er det andet Annex til Strandbyesogn, men ligger i Sletherred i Viborgstift, hvor det findes anført ved No. 3.

4.) **Farsøesogn.** Dertil hører Farsøebye; i samme Bye ligger en Søe, kaldet Farsøe; der forbi løber en alfare Vei fra Aalborg til Hvalpsund. Fredbergbye, hvis Byemarker ere i forrige Aarhundrede næsten ødelagte af den ulykkelige opkomne Sandflugt, hvilken opkom ved Myrhøybye i Strandbyesogn, og udbredte, sig over den store Myrhøyheede lige hen over Fredbergbyemarker, og hvert Aar strækker sig længere og længere hen til Giøtterup, og forvandler Marken til en Udørken, thi Sandflugten borttager den øverste Jordskorpe og efterlader sig Grus og Stene. Udi Fredbergbye har i fordum Tid staaet en Kirke, hvis Sted endnu forevises og kiendes; og paa den Tid var den vestligste Gaard i Byen en Herregaard, som endnu kaldes Fredberghovgaard. Formedelst et Mord, som paa en Søndag efter Messen blev begaaet af to Jomfruer, paa en adelig ung Herre, som boede paa Fredberggaard, blev Fredbergkirke nedbrudt, og Byen lagt til Farsøekirke. Hvanstrup, en frie men ukomplet Herregaard, opbyggt af fire nedlagte Bøndergaarde; dens Hovedgaardstaxt er 24 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr., Bøndergods 114 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 1 1/2 Alb. Taaruppræstegaard, hvis rette Navn efter Nogles Mening skal være Taaretorp, thi den har tilforn i ældgamle Tider været et adeligt Herresæde, af hvis Grave og flere Rudera der endnu findes ved Lystholm overblevne Kiendetegn, hvor nysommeldte to adelige Jomfruer boede, men da de havde myrdet den unge Herre paa Fredberggaard, gave de deres Herregaard, til Bod for deres begangne Mord, til en Præstegaard, og kaldte den Taaretorp; thi for den Tid var Præstegaarden i Vognsild, som da var Hovedsognet. Fandrupbye; Giøtterupbye, hvori ligger en Gaard, kaldet Vestergaard, som i fordum Tid har været en adelig Gaard, men er nu uden al Frihed. Støtterupbye, hvor ligeledes er en Gaard, Støtterupgaard kaldet, som Aar 1500 var et Herresæde. Vandrupbye; Ballumbye; Holmbye, som Aar 1467 var et Herresæde, men er nu en Bondebye. Fragtrupbye, er ved en Bek skilt fra nys anførte Fandrupbye, med hvilken den ellers var saa got som een Bye. Æbdrup, to Gaarde; Damergaard, to Gaarde; Holmgaard, var Aar 1500 en Herregaard, men nu en Bondegaard uden al Frihed. Trendhuset, er en Afbygger paa Præstegaardens Grund, men har før været tre Huse, som Jorden var deelt imellem, men er nu een Gaard.

5) **Vognsildsogn** er Annexet til Farssøesogn. Dertil hører: Vognsildbye; Svolderupbye; Vesteraarup, een Gaard; Østeraarup, een Gaard; Vestrupbye; Meilstrup, een Gaard; Østrupbye; Morumbye.

6) **Durupsogn**. Dertil hører: Durupbye; Nøragerbye; Nøragergaard, en Herregaard, hvis frie Hovedgaardstaxt er 45 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr., Bøndergods 284 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr. 3/4 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. 1 Skp., Tiender 132 Tdr. Øemark, en Bondegaard; Tavidalsmølle og Vesvelholm, et lidet eenligt Sted, liggende under Hovedgaardstaxt.

7) **Steenildsogn** er Annexet til Durupsogn. Dertil hører: Steenildbye; Bolderupbye; Røgdrupbye; Hannerup, en eensted Gaard.

8) **Tistedsgn**; hvortil hører: Tistedbye; Bonderupbye; to Huse paa Alstrupheede, henhørende under Nørregaards Hovedgaardstaxt. Paa Alstrupheede findes nogle Rudera af en øde Gaard, hvorpaa for længere end et hundrede Aar skal have boet en Bonde, som handlede med store Flokke Sviin, hvilke derudover fordærvede de omliggende Bønders Korn, og derfor blev samme Svinepranger kaldet af de andre Bønder til Spot Konge i Alstrupheede; men han blev paa sin Kirkevei paa en hellig Dag ihjelskudt af en Bonde i Bonderup; Morderen blev rettet paa Gerningsstedet i Heeden, hvor der endnu findes og sees en stor Steendynge opkastet over ham; og siden den Tid har ingen vildet boe paa samme Gaard, saa at den er forfalden.

9) **Binderupsogn** er Annexet til Tistedsgn. Dertil hører Storebinderupbye, hvor Kirken ligger; Lillebinderupbye; igiennem disse to Byer løber Landeveien imellem Viborg og Aalborg over Aaen ved Høslevmølle. Imellem Binderupsogns og Tistedsgns Marker løber en anden Aae, kaldet Møllevadaae.

10) **Ullidssogn**, hvis Kirke ligger paa en Sandbanke, som ved den søndre Side er meget steil. Sognets Byer ere: Ullidsbye; Østersøstbekbye; Vestersøsbekbye.

11) **Føvlumsogn** er Annexet til Ullidssogn. Dertil hører: Føvlumbye; Dallerupbye; Stistrupbye; Stistrupmølle.

12) **Rørbeksogn.** Dertil hører: Rørbekbye: Rørbekhovgaard, en liden ukomplet Herregaard uden Bøndergods, men har dog adelige Friheder; den ligger som en Peninsel eller Halvøe imellem to forbiløbende Bekke, hvoraf den har Navnet; dens Hartkorn er 8 Tdr. 2 Skpr. 1 Alb. Volstrupgaard, en eensted Gaard, som har tilforn været en adelig Herregaard, er smuk bygt men uden al Frihed; dens Hartkorn er 10 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Bøndergods 124 Tdr. 3 Skpr. 3 Fkr. 1 1/2 Alb., Mølleskyld 4 Tdr. 2 Skpr., Tiender. 34 Tdr. Volstrupmølle. Udi et Vadsted, kaldet Kistvad, findes en stor Steen, hvorpaa staaer nogle ubekjendte Karakterer; denne Steen kaldes af nogle Kisesteen, af andre Tingsteen; men vel rettest af andre Skielsteen, fordi den gjør Skiellet imellem tre Herreder, som ere Gislumherred, Aarsherred og Hellumherred, saa og imellem tre Byer, som ere Rørbekbye, Døstrupbye og Truebye.

13) **Grynderupsogn** er Annexet til Rørbeksogn. Dertil hører Østergrynderupbye, liggende i den sorte Heede; Kiemterupbye. Ved Skiellet her i Heeden imellem Kiemterupbye og Durupbye sees et Kiempemonument, nemlig en meget stor Kampesteen, ophøiet og lagt oven paa mindre opreiste Stene; derimellem er et huult Rum ned i Jorden, hvor Ulve har udlagt deres Unger. Samme Steen kaldes Myrsteen, har 14 Huller af en Tommes Tykkelse baade radviis og krydsviis; den er tillige saa breed, at atten Tørveskierere have siddet og spiist derpaa om et Bord. I en Dal, kaldet Ængdal, hvor nu er Lynghede, sees en Steen, kaldet Kløvesteen, fordi den er kløvet eller flakt i to Dele, hver Deel saa stor som en Møllesteen, og ligge saa viidt fra hverandre, at et Menneske kan gaae der igiennem. Denne Steen gjør Skiellet imellem fire Byers Eiendomme, nemlig Grynderup, Kiemterup, Durup og Alstrup.

14) **Lovensesogn** ligger ved Liimfiorden. Dertil hører Lovensebye, hvis Beboere, som ere Huusfolk, nære sig med at fiske i Liimfiorden ved Hvalpsund: thi saa kaldes Færgestedet imellem Sallingland og Gislumherred over Fiorden, som her er smal paa dette Sted. Denne Lovensebye, hvis Navn efter jydsk Udtale ogsaa skrives Luens, er omringet af Liimfiorden paa den ene Side og for det øvrige af Loenssøe, hvoraf Byen har sit Navn. Hessel, en Herregaard, beliggende en liden Fierdingvei fra bemeldte Hvalpsund; dens frie

Hovedgaardstaxt er 11 Tdr. 6 Skpr. 2 Fkr., 2 Alb., Bøndergods 173 Tdr. 2 Fkr. 1 1/2 Alb., Tiender 34 Tdr. Liingaard, saa kaldet af de høie Bakker omkring Liimfiorden, hvilke Jyderne kalde Liin eller Liir. Overgaard; Torp, to Gaarde; Skov, een Gaard; Skovhuus, een Gaard; Ovenskov, to Gaarde; Holebye, beliggende i en Dal; Brendsøehuus.

15) **Alstrupsgn** er Annexet til Lovensesogn. Dertil hører: Alstrupbye; Ælkiær, to Gaarde; Ælriis, en eenlig Gaard; Lundgaard, en eenlig Gaard; Kaldal, en eenlig Gaard; Hestbek, to Gaarde; Hestbekmølle.

16) **Gislumsgn**. Dertil hører: Gislumbye; Nyeropbye: Kiellingtand, een Gaard; Kiellingtandmølle, et Boel.

17) **Testrupsgn** er Annexet til Gislumsgn, som ligger i Rindsherred, hvor det findes anført ved No. 7, Pag., 607.

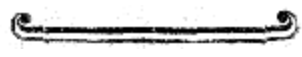

Under Aarhuusstifts Bispedom henhører ogsaa

Den Øe Sams eller Samsøe, som udgør eet Herred, kaldet Samsøherred, hvilket bestaaer af fire Landsbyekirkesogne, nemlig: 1) Bedzersogn; 2) Onsbergsogn; 3) Koldbyesogn; 4) Trandbiergsgn; 5) Nordbyesogn,

Under samme Herred henhører den Øe Tunø eller Tuun, beliggende imellem Jylland og Samsøe.

Denne Øe Samsøe med sine Kirkesogne findes allerede forhen anført Pag. 237 ved Enden af Siellandsstift, eftersom Øen, i Henseende til den verdslige Jurisdiktion, henhører under Amtmanden over Kallundborg- og Sæbyegaardsamter i Siælland. Den liden Øe Tunø findes ogsaa forhen anført Pag. 239, men den henhører under den kongelige Amtstue i Aarhus.

Kilde: Nicolay Jonge,
Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.
Kiøbenhavn 1777
Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store
Helliggieststrædet No. 150